

Юрій Фоменко

Пересічень

2017

Пересічень. Юрій Фоменко -
Дніпро. Літограф. 2017 - 96 стор. Іл.

* * *

...Пересічень над верхнім порогом - перетин шляхів, часів, думок... Він з'являється на цих берегах в різні часи під різними іменами і з різною вдачею...

2017
Дніпро
Рубанівське

ISBN: 978-617-7540-05-1

Видавництво "Навіки"
© Василь Пишний

Юрій Фоменко

Пересічень

Земля країни Герр (Скіфії)

(Дещо із заміток "Місто на Дніпрі")

1970 рік. Наше місто розросталось на лівому березі. Вже вийшло за межі Мануйлівки і розбудовувалось у плавнях і на пісках. З появою нових будівель виникало питання закладки зелених зон. А для зелених зон в піски лівобережжя потрібен родючий ґрунт.

Пошуки чорнозему привели керівництво Індустріального району до Орджонікідзевського гірничо-збагачувального комбінату. Туди негайно був відправлений запит. Мета запиту - досягти згоди на передачу запасу чорнозему, який був на складах для рекультивації.

В пошуках чорнозему для Індустріального району був оглянутий восьмиметровий курган Товста Могила. Цей курган в зону кар'єрних розробок не потрапляв, але був поруч із залізницею. Перед тим як почати роботи з розробки чорнозему, курган повинна була дослідити археологічна експедиція.

У лютому 1971 року Борис Мозолевський почав роботи по дослідженню кургана. 21 червня о 14:30 у пограбованому центральному похованні, під час розчистки долівки, Борис Мозолевський особисто знайшов велику нагрудну прикрасу - золоту царську пектораль.

Після закінчення археологічних досліджень свята земля кургана з країни Герр була транспортована залізницею за адресою в наше місто.

Так що, шановне панство, коли Ви рухаєтесь Слобожанським проспектом... Біля райвиконкому Індустріального району на клумбах лежить земля з кургану Товста Могила, котра зберегла Золоту Пектораль.

Шлях до межі неповернення Дніпро. Кам'яний хрест на Соборній площі. Біля нього поховано чотирнадцять січових стрільців.

1918-1919 рік. Коли вони гинули за Україну, то хтось ділив владу. А хтось, щоб урвати влади, домовлявся з ворогами. Тільки січові стрільці гинули не за них, а за Україну. Свою країну – Україну. За їх спинами “ділили шкуру не вбитого ведмедя”. А вони воювали і гинули. Їх використовували, вводили в оману. А вони воювали. Вони не змогли дійти до межі неповернення в російську імперію. Результат – три голодомори, колективізація, репресії, друга світова, котра спалила усю рідну землю, колгоспне кріпацтво без паспортів, комсомольські путівки на освоєння цілини як вид депортації, Чехословакія, Афганістан,... Ну і в 80-х з відібраного у дідів і батьків кинули “півкопійки” внукам. Але ті

“півкопійки” імперія не витримала і захиталась.

2014 рік. Незалежність в 1991-м прийшла як подарунок. Ціну їй не усвідомили. Отримали війну. Страшний рік 2014-й. Він показав, хто є ким. Десять зникла з поля зору частина люду в очікуванні хто візьме верх.

2017 рік. Третій рік війни. “Бєдмєдєя щє нє вбито і він живий”. Хитати човен, думаючи що нє випадєш, то хибна думка. Межа нєповєрнєннєя щє поперєду, до нєї нє дїйшли. Зниклий люд з’явився знову за спинами тих, хто воює, З’явивсь з прєтєнзїєю на владу і “пївкопїйки”. Нїчого нє мїняючи, хитає човєн.

Кам’яний хрєст на Соборній площї. Від нього повинні починатись екскурсії в музєї. Майжє вжє столїття прїйшло, а ми щє й досї нє усвідомлюємo, за що вони загинули й чому. Як довго і страшно вчить життєя.

Пересічень

При впадінні в Дніпро Самара своїми рукавами межує острів. Острів невеличких чистих озер, котрі живляться джерелами з під скель. Колись коло того острова води Дніпра набирали швидкість і пірнали під веселками, розбиваючись об пороги. Тут починалося наше місто.

Воно з'явилося ще тоді, коли по ночам сірі сови чатували на відпочинку біля озер табуни коней, коли перші плоти пішли через пороги, коли перші валки чумацьких маж почали скрипіти шляхами від броду до броду на степових річках. Воно починається давно, а може ще раніше.

Над верхнім порогом перетиналися-пересікалися шляхи. Шляхи, котрі йшли до чужих земель і шляхи між шляхами. Залозний шлях, соляний шлях, муравський шлях, шлях до греків, персів, ... - не перелічити. Ті шляхи нікуди не зникають. Лиш міняються транспортні засоби на них. Тут над верхнім порогом починається в часовому просторі наше місто. Шлях без людей існувати не може, як і люди без шляху.

Життя в нашій місцевості мало місце завжди. Ну як це так - річка є, а життя нема?! Такого ж бути не може. А в місті впадіння меншої річки в більшу - то взагалі варіантів нема на відсутність поселенців. Отож люд крутився на цих теренах завжди. Полювали, рибалили, мед добували, гатили гаті, щось вирощували, приторговували, “таксували” плотами через пороги і волами по степах, кували залізо і будували, вчились ремеслам, багато ще чим займались. Вчились тому, на що хватало здібності.

Пересічень над верхнім порогом - перетин

шляхів, часів, думок... Він з'являється на цих берегах в різні часи під різними іменами і з різною вдачею. Існування під кожним з імен - всього лічені миті і миттєвості в його нескінченній вічній історії. Якщо вийти з свого часового проміжку, можна зрозуміти і побачити набагато більше.

Пересічень на Дніпрі - то є філософія вічності. Місто мудрості і сили, де «сови чатують сон коней».

Академік Б.О.Рибаків вважав, що улюблене місто Пересічень, яке згадується в літописах, повинно було знаходитися на Дніпрі, на острові Огринь (нині Ігрень на території м. Дніпро).

Соняхи війни

43-му ОМПБ "Патріот"

“Соняшники стояли німі і старі, наче їх, молодих, цього літа ніколи і не було. З води пахло кіньми, і в їхніх конячих загуслих слідах де-не-де одинокою білою несміливою цяткою доцвітав болотяний білець. Чорна роззорена земля лежала на спині і мовчала. Рябою латкою по ній скакала сорока, ніби комусь на згадку.”
(М.Вінграновський)

- Неси, Миколо, бронежилети.
- Скільки?
- Багато.
- З десяток?
- З десяток.
- Що ви надумали, командире?
- Косити сонях будемо.
- Ого...
- Сапери вранці поле пройшли?
- Так.
- Скажи сержанту, щоб хлопців на ту сторону поля з кулеметом послав. Хай пильнують.
- Почув. Пішов.

Сільські механізатори з острахом дивились на задумане військовими. Життя в сірій зоні бахмутських степів

навчило їх багато запитань не ставити. Раніш вони молились за врожай, а тепер - за можливість зібрати його і не віддати. Вони поглядали то на командира, то на поле, то в сторону Горлівки, то на гору. З тої гори, як два віслюки, Микола з товаришем несли бронежилети. Командир стояв в роздумах.

- Як стелити бронежилети?
- А як гніздо. З під колес, Колю, летітиме, коли зло трапиться. З під передніх...
- Господь з Вами.
- Побачимо.
- Помолимось.
- І помолимось. Хлопці з того краю

поля є.

- Пішли.

- Забирай механізаторів. Нехай хлопці за чагарник вантажівку відгонять. Накошу бункер, тоді під'їдете до краю поля.

Понад очеретами Кодеми полем соняхів йшов комбайн. Вдивляючись мимо жатки, крізь шляпки соняха в землю, командир косив поле. Старанно “вистригав” навколо розірваних воронок сухі кошики соняхів. Косив, як косив раніш поля понад Звонецьким порогом Дніпра. Тільки й різниці - що нині бойова позиція за полем і автомат поряд.

Ось і перший бункер. Командир обняв кермо, закрив очі і слухав металевий звук обертів шнека. В вантажівку сипався бахмутський врожай соняха 2014 року...

Волошка Конки

Поміж розкиданих рибалками сіток наш катер тримав курс на частинку недотопленого Великого Лугу. Там, попереду, були острови Великих Кучугур. Недотоплені острови - як недотоплена історія України. Десь тут під нами, укрите водою, дихає тисячами джерел місто Орду. Скільки ж під водами Дніпра затоплених міст, які перехоплювали естафету епох, зберігаючи життя! Тут жили люди завжди, аж до затоплення

теренів водосховищем. Дніпро сховав історію до кращих часів.

От і один з островів. Очерети та рогоза берегами, під ногами пісок історії. Над головою високо в небі орлан-білохвіст... В тиші безмовно звучить скрип возів, крик верблюдів, іржання коней, голоси отар, молот коваля і мова людей. Підіймаюсь і сходжу по дюнам, як по синусоїді життя. Шлях - то є життя. Він може бути згори і під гору, десь по рівному, а десь з перешкодами. Який Бог шлях дав, такий і є. Головне, щоб на тому шляху стрічались добрі люди.

З чагарників по “синусоїді життя” назустріч помірним кроком рухаються три пана. Спершись на палицю, розглядаю їх. Поважні пани. Яка справа привела їх на острови? На рибалок не схожі. На простих туристів теж. І наче не археологи. Поки роздумував, панство підійшло, вітаючись, до мене.

- Доброго дня і Вам, добрі люди! Дививсь на Вас і вгадував, хто Ви.

- Ми ботаніки. - відповів наймолодший.

- Не вгадав я. А що Вас привело на острови?

Один з панів з повною серйозністю мовив: “На цих островах росте *Волошка*

Конки, відноситься до роду Волошка родини Айстрові. Вона занесена до Європейського червоного списку...” Пан говорив, а мій погляд на піщаному дюні знайшов квітку. Тої миті та квітка мені здалась найкрасивішою в світі! **Це була квітка-королева піщаних дюнів – Волошка Конки.**

Поміж розкиданих рибалками сіток наш катер тримав курс на мис Лиса Гора. За спиною були острови Кучугури з найкрасивішою квіткою – Волошка Конки. Там на островах залишились три дуже фахових на ботаніці пана. Можливо, колись Дніпро відкриє сторінки історії. І читатимуть вголос ті сторінки пороги Дніпрові.

P.S. Три пани, котрих я стрів на острові:

Костіков Ігор Юрійович - доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Мойсієнко Іван Іванович - доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки Херсонського державного університету.

Коломійчук Віталій Петрович - кандидат біологічних наук, доцент, заступник директора ботанічного саду імені академіка Фоміна О.В., Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Валер'ян Валер'янович

Знайомство на фронті в півроку дає статус старих знайомих. Сільською вулицею назустріч мені котив веломашину літній чоловік. Медична сумка, картузик на вісім клинців і, як мінімум, крім кілометрів, ще років 70 за спиною. Цей чоловік в своєму житті не міг бути ні інженером, ані музикантом. Цей чоловік в житті міг стати тільки фахівцем в медицині після того, як батьки дали йому таке ім'я (з грец.

Валерій - здоровий, здоров'я). І він дійсно був дільничим лікарем у селі. Ось він вже майже підійшов до мене. Я зняв кашкет і привітався з ним: «Доброго дня Вам, Валер'ян Валер'янович».

Після короткої бесіди лікар пішов далі, а я дивився йому вслід. Частина снарядів вчорашнього артобстрілу влетіла в село. Валер'ян Валер'янович йшов не на виклик, він обходив жителів села, у нього така місія в цьому житті. Котив велосипед, зупиняючись біля кожного двору. Говорив з людьми, при потребі прямо перед двором міряв тиск, давав якісь ліки зі своєї сумки і йшов далі. До нього не треба було записуватись на прийом і брати талончик. **Він одночасно**

був один за усіх лікарів і історії хвороб
кожного жителя знав напам'ять.

Лікар віддалявся все далі на край
села і вулиця, якою він пройшов,
наповнювалась трішки світлом і
доброю. Я ж, дивлячись на нього,
переконувався, що з іменем Валер'ян
Валер'янович життя могло його наділити
тільки лікарським ремеслом.

(Із записок пана Бродника)

Степовики

Наддніпрянина. Дітлахи в ній - як
місцеві вітри в цих степах. Їх думки
мають непередбачувану логіку. Їх мрії
одночасно чисті і наївні, а нерозуміння
того, що навколо них те, про що мріють
в великих містах, викликає посмішку.
Підсмажені на сонці, обвітрені,
розмірені як течія степових річок, і
запальні як літня гроза. Три зустрічі зі
степовиками.

Новгородка

Шлях в степу. Їду, підіймаючись на
пагорби і скочуючись з них, одним
словом, по хвилях степу і серед
хвиль, що біжать ланами стиглої
пшениці. Позаду Кривий Ріг, попереду
Кропивницький. Щоб перепочити,

звернув до Веселих Боковеньок. Блукав алеями тінистого парку, розглядав з містка фото хмар у воді, рушив далі. На шляху Новгородка. Зупинився придбати щось для чистки черевиків. Типовий ринок в невеликому райцентрі - прилавки, неспішний люд, видно, що люди знаються між собою. В пошуках потрібного товару зустрів двох хлопців, років десяти і дванадцяти. Симпатичні підлітки смакували хот-догами. Сказати, що хот-доги були великі, то нічого не сказати. Все було дуже по-багатому, інгредієнти утопали в кетчупі поміж рум'яними злегка підсмаженими частинами булки. Одним словом, цю різновидність хот-дога можна назвати "райцентрівський". Після вітань і їх відповіді на моє запитання про місце продажу потрібного товару, я не втримався і продовжив бесіду.

- Хлопці, а звідки ви?

- Ми з Митрофанівки, а тут допомагаємо батькові продавати кабана.

Хлопці пішли далі, а я стояв в роздумах над продажем кабана і купівлею хот-дога... Сам такий був.

Тепер, коли бачу ларьок з вівіскою

“Хот-дог”, то згадую себе, хлопців і уявляю їх митрофанівського кабана.

Мандриківка

По берегам Дніпра, що не село, то сторінка, а то і дві в історії України. Мандриківка, одна назва говорить про серйозність цього населеного пункту і панства, котре в ній мешкає. Мав бесіду з молодим чоловіком вищеназваного поселення, заснованого в незапам’ятні часи. Бесіда була настільки серйозна, наскільки вона могла бути між двох людей з різницею в роках чотири десятиріччя. Модерновий пан з комп’ютером у

сумці через плече закінчував рахувати перший десяток років. Повний планів на першу половину другого десятиліття, з цікавинкою розглядав мене як людину з минулого століття.

- Максиме, а ти знаєш яке село нижче по Дніпру за Мандриківкою.

- Лоц-Кам'янка.

- Чув, що там раніше лоцмани жили.

- Так. Вони за південним мостом тримали відділення Нової пошти і возили плотами посилки в Запоріжжя.

- ...?!

В принципі правильно. Додати особливо нічого. Видно, що пан Максим володіє темою.

Стара Огрінь

Переді мною стояв реальний олігарх пан Андрій зі Старої Огрині. Він мав за спиною два класа і рюкзачок. В рюкзачку були його активи – магніт, збільшувальна лінза, ліхтарик, дзвінок до велосипеда, набір гачків і поплавків, ..., самі необхідні інструменти, якими можна було щось від чогось відкрутити. Життєрадісний його погляд давав зрозуміти, що до кінця канікул у нього ціла вічність для добрих справ і пригод.

- Андрію, ти багата людина.
- В мене ще дві верші в Шиянці і дідовий човен в городі на березі.
- Нема слів... Давай я тебе пригощу морозивом.
- Дякую. У мене є сім гривень.

Переді мною стояв реальний олігарх. Нехай він ще не довчив грамоту і про нього ще не писала районна газета, але за цим точно діло не стане. Його вік був позначений цифрою “вісім”. Його активи оцінюються дорожче за мільярди у панів, котрим вже ніколи не позначити однією цифрою “вісім” свій вік.

Степ. Він скрізь. Навколо вас, в вашій душі і ви в нім.

Вчителька з-під Бахмута

Ми говорили на різні життєві теми в бахмутських степах. Жіночка розповідала, а я запитував і думав - чим відрізняється сільська вчителька з-під Бахмута від сільської вчительки з-під Дніпра. Одні і ті ж проблеми - школа, учні, корівка, город, в район за покупками, приїзд дітей, зібрати сумки власним дітям... В принципі нічим, крім однієї суттєвої поправки - у вчительки з-під Бахмута за сусідніми селами війна. І всі її розповіді з поправкою на війну.

Ми говорили. Я помічав для себе, що на запитання Олена Леонідовна відповідає простіше і пряміше ніж відповідав би я. Зрештою, наважився на запитання більш глобальне.

- Щоб відійти від Росії і наблизитись до Європи, що треба зробити?

- Подивитись, що пов'язує нас з Росією і послабити ці ланцюги.

- А що об'єднує на Вашу думку?

- Крадійство і алкоголізм.

- Почекайте, а література? А слов'янство? А галузеві зв'язки?

- Нас література об'єднує з поляками, татарами, канадцами теж. Слов'яни, коли глянути на мапу, в більшості

мешкають з іншої сторони від Росії до України. Галузеві зв'язки в виготовленні товарів минулого століття чи потрібні на сьогодні взагалі?

- А перемога над фашизмом?

- З різних сторін наші люди були. Питання правильніше ставити – хто змусив вбивати українців один одного?

- Так все-таки, на Вашу думку - алкоголізм і крадійство?

- Уяви собі, що цього нема в Україні. Або уяви, що воно хоч вдвічі менше, ніж є.

- ... як просто?

- Не просто. Але зменшення цих показників прямопропорційне збільшенню відстані від Росії. - І шлях до Європи коротший? Та навіть не до Європи, а до гідного населення в рідній країні.

- Ви як політолог.

- **Я вільна мислительниця.**

- ...алкоголізм і крадійство... Ви, Олена Леонідовна, не політолог, ви дійсно хвілософ.

Бахмутські гори і степи, села, котрі по балкам туляться до річечок і ставків. Колись в 1546 році путивльський воєвода повідомляв московському

цареві: “Ныне, государь, казаков на поле много: и черкасцов, и киян, и твоих государевых. Вышли, государь, на поле из всех украин”.

Різдвяний степ

Коли вечір для Різдвяної ночі над степом розкочує темну ковдру, коли перша зірка шукає між хмарами прогалину, щоб заглянути на землю, народжується надія, котру оберігатиме і роститиме віра. Та надія складається з багатьох маленьких іскринок-надій.

В цей вечір маленькі ангели несуть листи від діток батькам на фронт. В тих листах любов і надія, частинки тепла і тому сніжинки, що падають на них, відразу розтають. Ідуть маленькі ангели-поштарики на світло хатніх вікон. Від села до містечка, від містечка до міста, від міста до села. Ідуть і збирають в свої торби листи.

Над Різдвяним степом зірка, над Різдвяним степом ніч. І веде та зірка маленьких ангелів на схід. Несуть вони в своїх торбинках віру в надію. Не підібратись злим людям до торбин, з яких іде тепло частинок щирих дитячих душ. От і злиться Ірод, шле заметіль, щоб не видно було вогників у хатніх

вікнах, запалює в небі вогнища, щоб загубилась в їх вогнях зірка.

Сходяться шляхи маленьких-листонош, тепла стає більше і розтає сніг на стежинках. Злиться Ірод. Карає своїх слуг, котрі не перешкодили листоношам. Та запізно. Вже видно вогники на Сіверському Дінці і за Бахмутом, у верхів'ях Вовчої і до самої Домахи. Це вогники, де чекають листонош.

Різдво. Перемогла зірка злість Ірода, перешкоди його злих слуг, вказала шлях. Цього дня народжується надія і віра в надію. Коляда вже підіймає Сонце вище. Завтра народиться новий місяць. А тепло дитячих листів зігріватиме душі батьків. **І звучить над Різдвяним степом колядка:**

*“Ірод московський, щоб нас обдурити,
Хотів червону зірку засвітити.
Та нам її не треба, хочем світла з неба,
Хочем щастя в наш край
і нам, Боже, помагай!”*

Кодемська гора

На Кодемській горі осінь

Шелестить вона на полях сухою бадилкою соняха і кукурудзи, очеретом по долині річки. Нічний туман краде той шелест, а ранком сонце знову відвойовує у туману шелест для бахмутського степу.

Півроку тому повертався травневої ночі з Чигирина. Практично покинуті села, ні єдиного вогника. На електричних опорах понад шляхом - гнізда лелек. Лелеки в них як вартові стоять, в кожному гнізді. З дворищ, що в заростях кленів і вишень, крик сичів. Про що вони тієї місячної ночі мені кричали? Хто ж знав, що про війну кричали...

Проста трудова людина влаштована так, що весь час шукає спокою у неспокійному світі. Не розуміючи, що люди, не подібні їй, живуть за рахунок колотнечі і сорому від того не мають. Ніякого сорому не мають. Ні Божих, ані людських законів у них.

Навколо Кодемської гори війна. Глина і пісковик, окопи, траншеї, бліндажі. Здається, упродовж тисяч років ні одна війна не обійшла цю гору. Окопи громадянської, другої світової і нинішні - ті ж самі, тільки підчищаєм і укріплюєм...

Над Кодемською горою посеред бахмутського степу ніч. Над бахмутським степом палять Чумацький шлях.

Темно-солом'яний, з зеленими гривами, степ восени.

На Кодемській горі зима

Заметіль. Вітер пересаджує через гору хмари снігу, розганяючи його в степу по ланам. Сама природа намагається дати людям білий аркуш паперу для написання нової історії. Розумнішої від тої, що принесли в цей

край “просвітительниця” Катерина з домашньою освітою і “просвітитель” Григорій, вигнаний з навчання за “нехожденія в класи”.

В селі давно кількість поминок стала більшою за кількість весіль і хрестин. Люди не хочуть писати нову історію життя і зло перекреслює білі аркуші коліями, змиває сніг холодним льодяним дощем. Освітлює небо спалахами, на котрі з темних вікон хат дивляться ікони як останній захист від біди. **Зима в осені прийняла не тільки степ, а і війну.**

Чорно-рудий з білими плямами зимовий степ навколо Кодемської гори.

На Кодемській горі весна

Там, де стрічаються Кодема з Бахмуткою, весна. У тій весні лелеки будують гніздо. І як то вони так уміють збудувати, що вітру його не зірвати, і як то вони так знаходять місто, що блискавка в нього не влучає? От би так навчитись у них.

Під Кодемською горою два брати хлібороби вийшли в поле, між ліній оборони. Нема їм куди відступати із рідних ланів. Не забрати їм бахмутський степ десь в інше місце. Він тут і вони

приречені бути тут. Вони солдати степу, потомки скіфів-орачів. Нема вже батька - укоротила вік йому війна. Стоять між двох ліній оборони, як розмінна монета у грі “покидьків-трансформерів”.

Гуркотить ніч мінометними розривами. Спалахи під териконами - в відповідь спалахи на бахмутських горах. Як раптом гуркіт й світло в небі - гроза. **Затихли міномети - Весна говорить.** Говорить дощем над весняним степом. Над сонячно-жовтим степом, укритим диким льоном.

Жовто-зелений степ під синім небом навесні.

На Кодемській горі літо

Сонце і вітер. Війна. Міни на шляхах поросли бур'янами. Порепаний як Доля степ. Історія не вчить людей. Коли б ті люди читали Шевченка "Гайдамаки", чи захотіли б воювати? Там все написано про коліївщину. Ту перемогу, що тримали у руках, цариця вкрала враз, за день. Вона їх підштовхнула до війни, вона ж їх і вбивала. І нині буде точно так.

В Кодемській церкві закінчилась служба. Догорають свічки. Втомлений священослужитель розглядає зібрані пожертвування. Серед купюр дрібного номіналу - п'ятсотгривенна. «Що ж людину змусило пожертвувати такі

кошти? Гріх? А може страх? Любов до Бога? А може хто пожартував і кинув підробку купюри?» - думки змінювали одна одну, а руки підіймали купюру до світла. На світло панікадила батюшка розглядав дійсність купюри. **З котрої, осяяний світлом панікадила, на нього дивився великий філософ.** Між їхніми поглядами був цілий Світ.

Залитий сонцем, хвилястий літній степ. Вітер і хвилі, котрі перехоплює у пшеничних полів ковила, а у неї очерети долиною річки. І несуться ті хвилі степом як життя.

Пояснення до посилання на поему Гайдамаки - Коліївщина швидко розгорялася, сили повстанців щодня росли. На звільнених землях налагоджувався козацький (сотенно-полковий) устрій,

кріпаків оголошували козаками (вільними людьми). І на найвищому підйомі повстання було придушене, причому за один день - 6 липня 1768. Але хто? Не безпорадні, перелякані поляки, а ... російська армія.

Довгий час наївні гайдамаки сподівалися на те, що «православні брати» - московити - прийдуть їм на допомогу.

За наказом Катерини II полковник Гур'єв підійшов зі своїм військом в табір гайдамаків нібито для допомоги. Повстанці тієї допомоги вже не потребували, однак вітали «союзників». Гур'єв запросив всю старшину на бенкет.

Під час святкування росіяни несподівано напали на керівників Коліївщини, знезброїли і закували в кайдани. Те ж саме зробили з більшістю гайдамаків, які не очікували такого підступного удару в спину. Потім російські та польські каральні загони стали знищувати гайдамаків по всьому краю.

Із записної книжки пана Бродника

Швидкий потяг зі столиці на Дніпро колихав пасажирів і відстукував кілометри шляху. Серед тих пасажирів колихався по життю і я. За вікном краєвиди Черкащини - лани, села, ліси, знов лани, річки... Думки мінялись, як краєвиди і плавно переходили у сон...

... я вже не в потязі, а серед бахмутських степів, на Кодемі. Знову війна. Я на горі, де ще недавно командував опорником. Село, долина річки, попереду лани між лініями оборони. Там за ланами й селами видніють терикони... За майже дев'ять місяців я вивчив все.

Прифронтове село. В нім люди. Вони шукали спокій, а знайшли війну. Хати в садках. В їх вікнах, що наглухо роз'єднують світи, ікони - останній

захист від біди. Тут світло гасне з першими зірками, в надії заховатись від війни.

У цих краях ніколи не було української влади. Вона і в Україні такою то неповністю була, а тут тим паче. Любити Батьківщину і продавати її - це різні речі. Схиляючись до другого, місцева влада вічно існувала. Тут люди уявляли майбутнє, як минуле, і чекали його. Воно все не приходило і врешті решт прийшло. Прийшло війною. І дехто, хто її чекав, знайшов тут вічний спокій. Навівши горе на тих, хто не хотів біди. Ніщо так не змушує задумуватись, як протилежний результат очікувань.

Земля між ліній оборони. А між тих ліній фермерські поля. Їх не забрати і

не піти від них. Ото ж орють, сіють, косять між танків і гармат. Переді мною підірвані й підбиті дизеля у полі. Усі на косовиці. Посеред поля, напівпокошеним, напівзгорілим. Десь чути канонаду, але не видно вибухів. За полем полум'я, горить промзона і суха трава по випасам...

“залізнична станція Шевченкове, зупинка..” - голос з репродуктора прогнав сон. Біля мене сидів хлопчик з ноутбуком на колінах і грав у гру. Він вів свій танк полями серед підбитої техніки в село, що виднілось на моніторі. Перенапружений увагою у грі, не то звільняв село, не то захоплював його, стріляючи без устану...

Я йшов своїм вагоном і сусіднім до

буфета. Хто з пасажирів спав, хто щось читав, хто поринав в дискусії з сусідом. А хто, і дуже їх немало, дивились фільми про війну, насилля чи грали в ігри з тих же тем. В суспільстві норму пише більшість.

Швидкий потяг зі столиці на Дніпро колихав пасажирів і відстукував кілометри шляху. В кінці вагону, склавши поряд милиці, у кріслі сидів солдат. Він їхав не на фронт, а вже додому із шпиталю. Його війна була не в моніторі - без права на запасне життя.

(Із записної книжки пана Бродника)

9 травня

Ранок 9 травня. В селі, біля пам'ятника загиблим воїнам у Другій світовій війні, вклонився і поклав квіти. В 1944 році мій дід після третього поранення під Кенігзбергом повернувся з війни. Його рідний брат загинув в тих краях. Два рідних брата в піхоті пройшли Ржевський котел.

Ранок 9 травня. Там же в селі, біля пам'ятника загиблим воїнам у Великій вітчизняній війні, покладав квіти бувший парторг колишнього колгоспу. Він оглядався - чи дивляться на нього односельчани, поправляв уже покладені квіти. Минулого року його піджак прикрашала георгієвська стрічка в очікуванні визволителів. Цього року красувався червоний мак - як перепустка до участі в місцевих виборах. Зробивши крок назад, він повернувся, наші погляди зустрілись...

Я тільки на фронті зрозумів, що означає вислів "радянський тип людини". Насправді цей тип людини, започаткований в Російській імперії, і шліфувався років триста. Зі світлої сторони ідеали християнства використані на свій розсуд і в подальшому переписані в моральний кодекс будівника країни.

З темної - матеріальна частина. Матеріальний достаток для проживання кожної людини ділився на дві частини. Одну частину давали заробити, а іншу вкрати. В цих рамках і тримали триста років люд. Всі підконтрольні і керовані. Усі усім і в усьому винні. Свободу й Батьківщину обмінювали на існування за трьохсотрічними кріпацькими імперськими правилами. І договір скріплюється у кожнім поколінні кров'ю. Щоб образ “ворога”, зазіхаючого на “їхню т. зв. святу залежність”, ніс в собі страх і ненависть.

Майже три десятиліття минуло і я знову у військовій формі зі зброєю

в руках. Першої служби в прицілі автомата пильнував “привид світового імперіалізму”, а нині обороняю рідні степи від “привиду комунізму” трансформованого в “російську форму імперіалізму”. Майже через три десятиліття на полі бою я стрівся сам з собою. Хто той я і хто цей я? Вихований

в Радянськiм союзi i обороняючий вiд нього країну пращурiв. Невже я схожий в минулому на парторга колишнього колгоспу? Вiн сьогоднi не поминати прийшов. Для нього сьогоднiшнiй день - це свято майбутньої перемоги над тими, хто покинув “його країну”. Навряд чи вiн згадає, хто звiльняв село i хто з односельчан загинув. Його георгіївська стрічка, як i нинішній мак, не за свої кошти.

Вiн святкував майбутню перемогу.

Я - поминав.

“Російське село”

Мій співрозмовник молодший за мене. Його минуле овiяне славою активного дрібного злочинця, любителя майже всього, що не рекомендовано в Писанії. Нині не знаю, чи вiн вiдмовився вiд гріходіянiй повністю, чи частково. Місцеві люди говорять, що вигляд його покращав, вага перевалила за центнер, зачіска i борода завжди доглянуті.

Погожого дня мали з ним бесіду перед пам’ятником загиблих односельців в Другій Світовій війні. Я слухав i вiдповідав. Вiн, погладжуючи нижче грудей хрест, запитував i намагався пояснювати в стверджувальній формі.

Через
чистилище
його релігійних
поглядів йшли
колонами
католики,
протестанти,
жиди,
прихожани
Київського
патріархату,
члени
Народного
руху, знов
жиди, грузини,

американці, правий сектор і по третьому
колу жиди, а потім рідновіри, литовці та
латиші...

Співрозмовник був в ударі. Я не
заперечував, слухав, а його несло і
несло по циркулярам московської
церкви. Наркоман і злодій проповідував
хліборобу. **Особа, котра корегувала
артилерійський вогонь на рідне донецьке
село, проповідувала селянину.**

Під кінець його зовсім понесло.

- Вы знаете, здесь никогда ранее не
жили украинцы.

- Возможно, - я показав рукою на
стелу, попрощався і пішов.

Донецьке село. На стелі було
викарбовано лише декілька російських
прізвищ, що губились серед чисельних
Цибуля, Макогон, В'ялий, Литовченко...
(із записної книжки пана Бродника)

Дитина війни

До кінця зими залишалося пару тижнів. Сонячного безморозного дня на сільському дворі біля погрібника грався з собакою Василько. Хлопчику було майже чотири роки. Вони то відбирали один в одного іграшки, то повалювали один одного. Здавалося, їх гри не має кінця. Я дивувався їх щирості і енергії. Уявляв це дворище в зелені навесні. Уявляв цих двох друзів

дорослішими...

Раптом свист. В одну мить Василько і собача зникли в погрібнику. **Вже більше року погрібник - їх житло.** Свист і розриви мін та снарядів - складова, майже повсякдення їхнього дитинства.

На сільському дворіщі біля погрібника лежали іграшки в очікуванні своїх господарів.

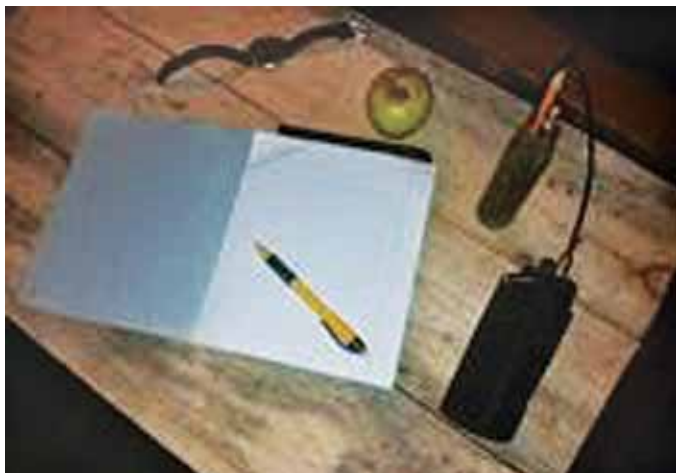
*(З записної книжки пана Бродника,
четвер, 20 листопада 2014 р.)*

Зошит в косу лінійку

Робітниче передмістя накрите холодним осіннім дощем. Двоповерхові шістнадцятиквартирні будинки - як постаменти пам'ятників на шляху до комунізму. Частина з них ще заселена, частина покинута і напівпорожня. Темні силуети тополь ховають їх самих від себе серед війни. Десь там за ними непромислові заграви великого промислового міста.

В одній з таких покинутих квартир сидів за столом чоловік років п'ятидесяти - майор російської армії. Його прізвище мало закінчення на -енко. Колись давно він закінчив сільську школу на Харківщині, подався до військового училища. Блукав з сім'єю військовими

містечками у безкрайніх просторах Росії. За Уралом вийшов на пенсію і загубився в невеликому сибірському містечку, аж поки не запропонували рятувати батьківську землю від невідомої загрози за непоганий кошт.

Власники квартири вже були далеко. Вони хотіли змінити своє сіре передмістя Донбасу на одне з престижних міст Росії. Та місце для них виявилось лише за Уралом, деś там, де жив майор. І от тепер вони помінялись місцями. Майор шукав заробітку в цих краях, а вони щастя - в його.

...в чужій квартирі, накритого дощем робочого передмістя, майор намагався написати листа додому, щоб завтра

передати його транспортом. Перед ним лежав підібраний з підлоги учнівський зошит в косу лінійку. Точнісінько такий, який він мав в перших класах сільської школи на Харківщині, за якихось дві сотні кілометрів північніше. Думки сперечалися в першості на сторінці. Щось не давало писати. Як не намагався наш герой, та коса лінійка не пускала слів на свої рядки. Коса лінійка...

Зошит в косу лінійку... В ньому писали перші літери і слова. Літери попадали рівненько між лінійок і випадали з них, дотримувались нахилу і ні. Слово “мама” вперше виводила його рука в руці вчительки. В цьому зошиті писались самі “чисті” речі. Вже потім на аркушах в лінійку з’явилася хитринка, а далі на білих аркушах таке, що світ очі закривав...

Перед очима майора коса лінійка... Ось він офіцер армії, яка прийшла на його батьківську землю, знищуючи місто за містом. Він найманець, яничар, як би не виправдовували зі шпальт газет і екранів телевізорів його вчинки. Це літературні критики та кінорежисери навчали його, що Гоголь писав Тараса Бульбу про поганих поляків, хитрого єврея та безмежну любов до руського царя. А насправді він писав про зраду

батьківської землі і ніякі правки не змінять суті цього твору. В сільській школі вчили щирості і чесності. В училищі будь-які сумніви вже гнали з думок заготовленими поясненнями. А в академії, на котру не вистачило коштів, могли виправдати найстрашніші речі. Сторінка зошита в косу лінію - як невеличкий залишок місця в світі для чесності і честі.

Вже майже годину майор чужої армії з закінченням прізвища на -енко сидів перед відкритим зошитом в косу лінію. Врешті його рука потягнулася до польової сумки. На місце зошита ліг білий аркуш...

На підвіконні квартири під кіпою старих газет лежав захований зошит в косу лінію, як захована совість...

(З записної книжки пана Бродника)

Донецькі світанки

З третіми півнями зникає нечиста сила. Зникає попід лісосмугами, вимкнувши фари на автівках, степовими дорогами. Накоївши брудних справ, тікає. Біжить в надії на щедру плату чужинців. У неї нема своєї землі. Вона квартирує на землі батьків із мрією продати її.

Тікають найманці без роду і племені, їм ніхто і ніде не буде радий. Тікають, залишивши проміжок часу для роздумів. Проміжок до перших променів сонця. З ними прийде радість і спокій. Полетять на перших променях повідомлення і дзвінки з донецьких степів, вітаючи рідних з добрим ранком. Добрим тому, що ранок, не зважаючи на вітер, дощ чи пронизливий холод, є. Він є, і то вже –

радість.

Донецький світанок видно в будь-якому куточку України, і він бажаніший за власний. Його стрічають в Карпатах і Бессарабії, Наддніпрянщині й Поліссі, Поділлі й Таврії, Слобожанщині й Буковині. З такою радістю, як донецькі світанки, стрічаються хіба що луганські. У ці світанки просто вірять. І не важливо, що буде за ним. Головне, що він прийшов і почав відлік новій добі, що дає надію.

На сході заграва... Червоне світло над блукаючим з вечора пилом. Окраєць невмитого туманом сонця виглядає у сподіванні, чи не порозумнішав світ за

ніч. А світ не порозумнішав – лукаво дивиться назустріч сонцю. Отак і стрічаються погляди у степу надії й омани.

Звук метала затворної рами як межа ночі й дня. Патрон вже не в патроннику. Ранок. Сонце відірвалося від горизонту і покотилось над зруйнованими містами й селами, над ланами, усіяними мінами та воронками від вибухів, над людьми... Ранок, за яким буде день і буде ніч. І знов буде ранок...

Одного ранку світ все ж схаменеться. Сонячні промені принесуть розум у цей край і розвіють оману. Чисті Думки на світанку в Донецьких степах...

Шматочки Душі

(епізод для кіносценарію)

Під однією з яблунь саду, за столом, вели бесіду дві людини. Одна людина літнього віку, а друга майже ніякого віку, одним словом на початку віку. У бесіді переплітались теми садівництва та філософії, тому що ці дві теми окремо, як не розділяй, жити не можуть. І вже та бесіда, серед обтяжених врожаєм гілок груш і яблунь, велась з годину. Людина, віку ще ніякого, щось розуміла, а щось вдавала, що розуміє. А людина літнього

віку говорила повільно і розважливо, в надії передати набуте і нажите.

- Душа для того дана, щоб її віддавати. Будуєш дім, вирощуєш пшеницю, вчиш дітей, конструюєш механізм чи виготовляєш деталь до нього, то ти відриваєш від своєї Душі частинку і передаєш її жити в добрій справі. От ти, Юрко, посадив грушу і частинку душі віддав їй. Вона росте, родить. І частинку Душі своєї і твоєї віддає людям - плодами, затишком, красою. **Твоя душа через добре діло іде до інших людей.**

- Так душа може скінчитись? (із посмішкою)

- Ні. Вона не скінчиться. Бо та груша посаджена віддасть натомість свою частинку душі тобі. Збагачення Душі відбувається. Ти і там і тут, і в тобі Світ живе.

- А коли людина не віддає частинки своєї Душі?

- Тоді Душа її не знаходить притулку і блукає світом.

- Як привид?

- Як привид. Вона злість і заздрість родить, бо ні в чому хорошому її немає.

- Ви, Карповичу, закінчили лісову школу, а як філософ говорите розумні речі.

- Тобі треба Явтуховича послухати. Він знатний мислитель.

Карпович дістає з-під скатертини на столі лист. Розгортає його, одягає окуляри.

- От послухай, що мені в останньому листі Явтухович написав. У нього закладений дослід на винограднику не вийшов, так він у філософію перевів це питання. Де ж це місто в листі? Знайшов, слухай: "... на старість років дійшов до висновку, що чужий розум - не свій. Скільки його не позичай, а він заточений під інших. Так що, Карповичу, свій розум треба заточувати об чужий..."

Під однією з яблунь саду, за столом,

вели бесіду дві людини. Одна людина літнього віку, а друга майже ніякого віку, одним словом, на початку віку.

(Описана подія мала місце в житті і відбулася на станції Пантаївка, де і жив Донченко Іларіон Карпович, товариш його Кузнєцов Леонід Явтухович мешкав в селі Веселий Кут сусіднього району. Освіту вони мали “вищу філософську”, закінчили в Чорному лісі лісову школу за фахом бухгалтер-лаборант. Ну, а людина ніякого віку, то я.)

Блокпост

Кружка теплою, на вишневих гілочках, чаю, обійнята долонями, є вікном у просторі. Вікном, через яке людина миттєво переноситься за своїми думками в інші краї й часи, шукає відповіді на запитання. Саме у такому пошуку, на великому скаті, сидів, розмірковуючи над тим, що розділяють ці мішки з піском? Що привело сюди цих хлопців? За спиною – Дніпровський степ, попереду – Донецький. І між степів – блокпост, як камінь межовий, водорозділ свідомості.

Хто ж поділив той степ? Де той водорозділ? По мові – ні. В степу – всі розуміють один одного. Національність –

ні. В степах кого тільки нема! За соціальним станом – теж ні. Он хлопці: ким тільки не працюють! Іван – господар степу, фермер. Стоїть на блокпосту до кінця тижня. Повернеться в поля. Андрій – заступник голови правління банку. У відпустці. Айпад і автомат. Олег – учитель. Директор школи йому всі години поставив у три дні. Решта часу – він тут. Вадим – вальцювальник на заводі. Завод стоїть. Богдан – студент істфаку. Чи відпустили, чи гуляє... Історія ж бо твориться сьогодні й тут.

Чого вони стоять? – вони живуть майбутнім! А ті люди, що далі по

степях, – здебільшого живуть минулим. Живуть у Другій світовій. Ні, навіть, у Великій вітчизняній. Воюють за переконання псевдо-ветеранів. Комусь потрібна їхня свідомість у тому часі... Так легше управляти. Вони всі – у помсті. По іншому життя не уявляють ані феодали їхні, ані вони. Страх. У цих, що тут на блокпосту, є страх, що заберуть майбутнє. Вони самі собі щось метикують, планують, як прожити завтра. А в тих, що далі, за блокпостом, теж є страх. Страх втратити надію, що їм повинні дати щастя з барського плеча. Їхня філософія – залежність. Що краще? Воля чи залежність? ... Велика гра на страхові людей. **Одні боялись загубити волю, а інші – гарантовану залежність. Лиш степ розсудить... і життя.**

От би той камінь межовий – та й перенести по свідомості людей десь за Луганськ, по Дон...

Блокпост поміж степів...

Груша в хустині

В дитинстві здавалось, що рівно посередині Світу, на водорозділі між річками, росте величезна Дика Груша. Понад нею шлях з райцентру на Край Землі, до нашого села. Гілляста пані в

нашій уяві росла вічно, від створення Світу. Односельчани розповідали, що і діди на неї лазили, і прадіди. А скільки побачень під нею відбувалось...

Десь там, на самій верхівці, є шовкова хустина. То було дуже давно. Ще коли в нашому селі було мало хат під залізом. Тоді один парубок, не дочекавшись на побачення дівчини, пов'язав подарункову хустину на верхівку деревинки, коли груша була маленька. І виросла Груша в хустині. Не знаю, чи правда: до верхівки ніхто не долазив, але чомусь хотілось, щоб то була чиста правда. У всіх груші не в хустинках, а наша в хустині.

Без нашої красуні нічого не відбувалось. Проводжали з села в дорогу до Груші, виглядали, чи не іде хто зі станції - з-під Груші, а то і з Груші. Її плоди добавляли у кондитерські і некондитерські вироби. Без неї весілля, ювілеї, хрестини, проводи в армію, поминки, та і просто посиденьки, - не відбувались. Більше сільських таємниць, ніж пані Груша, не знав ніхто. Коли б тільки хто розумів мову її шелесту...

Як вона цвіла... Було Сонце затримувалось вранці, бо Місяць,

заплутавшись у квітучій кроні, не хотів поступатись місцем на Небі. Він гойдався на гілках в білому цвіті, поки ранковий вітерець його не струшував. Упавши на Землю, неохоче котився за край Землі, що за селом. З протилежної сторони Світу, посеред якого стояла Груша, тоді виглядало Сонце. Підіймаючись, обов'язково зачіпалось об неї, щоб вдихнути запах весни і похизуватись квітковою прикрасою.

Що говорити. **Буває блукає Світом Доля чиясь, сяде під Грушею - і затишно їй.**

Цієї ночі сон мене водив добрими стежками. Він водив стежками дитинства навколо нашої Груші в хустинці.

Дніпро. Слухав тридцятирічну молоду людину - про її патріотизм, палку любов до міста і країни. Про те, що влада кончена і він їх виведе на чисту воду. Про усіх і все. Він знав як усім жити і що робити, від різноробочого до президента. Словесно ремонтував дороги і розводив у небі літаки, вів батальйони у атаку. “Я” - звучало двічі в реченні. Війна його не зачепила. До другої половини 2015-го притих до неможливого. Зі злобою спостерігав за українцями з Донбасу, Луганщини і Криму, котрих приютив Дніпро. В кінці 15-го, коли утримали удар, появивсь на люди “піар-волонтером” з претензіями на “розум, честь і совість міста і країни”.

Він говорив, а в мене перед очима був зовсім схожий його ровесник - боець опорника. Хлопчина з Верхньодніпровська, податківець. В 2014-м не став ховатися за “бабськими спідницями або в кущах”. У третій хвилі доброволець піхотинець. З ним пліч о пліч, під Зайцево, сопіли у багнюці і пилу про любов до України.

Молода людина говорила повчально і навіть зверхньо. І в тому всьому читалась прикрита красивими словами

ненависть. У тому числі і до таких, як той з Верхньодніпровська хлопець. Говорив, і не міг скласти собі ціну...

Було одне бажання - сказати "сука, закрій рот" і вивезти в підрозділ на передову. Можливо, допоможе.

*На фото типова позиція на передовій
осені і зими 2014-го року. 43 ОМПБ.*

* * *

Дніпро. Жилмасив Ломівський.
Вихідний день.

На зеленій зоні біля каналу працював чоловік. Висаджував молоді дерева. Робив це завзято з сільською виправкою.

Мав з ним бесіду, під час котрої жодного заперечення чи поради не хотілось давати. Просто радів, що у

місті є такі люди.

Передам тільки деякі його вислови з нашого спілкування - “А що, дома просто так сидіти”, “будуть жіночки сидіти під деревом в спеку”, “внукам дерева будуть”, “так не можна, як вони - посадили, сфотографувались і кинули, щоб засохло все”, “навіть ями до кінця не засипали на суботнику”, “мені б оце в канал прилаштувати насос - щоб поливати”, “все літо відрами тягаю воду”, “ми поділили, я доглядаю до тієї ділянки, а далі чоловік з сусіднього будинку”, “надумав, і вже знаю де взяти, і як висаджу тут сто дубків”.

Про “сто дубків” то був “контрольний

постріл” в мене. Вірю йому. Він реально висаджує, поливає, доглядає. Робить це не під об’єктивами фото- і телекамер. Схиляю голову перед ним.

Цей громадянин міста - Новинський Григорій Миколайович. Вихідець з села Олександропіль Солонянського району. Пенсіонер з робітничим минулим і селянською душею.

Дід Шовкун

Ви колись бували вночі на Хортиці? Там, де зібрані в одному місці скіфські й половецькі баби, кам’яні жорна... А над вами – зависли молодий Місяць і старий Чумацький шлях... і ви один посеред курганів і Духу Степу... присіли на старезне каміння й відчули, що тут Вас вивчають...

Спочатку – з глибини острова на Вас повіє гарячим вітром, насиченим терпким запахом полину й степових трав, потім – з Дніпра, вогким, прохолодним, із запахом рибацьких неводів. Ви не побачите – радше відчуєте погляд кам’яних баб і тіні курганів на собі. А з-під Ваших ніг раптово здійметься Дух Степу і окутає Вас зусібіч... Отже – Він Вас прийняв, Ви – дитя Степу. Не всіх він приймає.... А Вас – прийняв...

Над Вами падають зорі, а тим часом – кам'яні баби розпочинають неспішну бесіду. Легенький вітерець на кургані наспівує колискову... І під ту колискову за крайнім курганом мирно сопе уві сні хортицький дід-усевід Шовкун.

Дід Шовкун! Такий дід на всі пороги – один. Знає все, а як не знає, то все одно розкаже. І ото як розказав – так і буде. Одним словом, коли дід говорить, то офіційна наука мовчить і записує. Отож, і я – люблю його слухати. Бо звідки ж ще розуму набратись!... В горіді – там такі, як я, розумного багато не розкажуть. А від дурні – в голові вже місця не вистачає!

Якось, дорогою додому, заїхав на Хортицю, до діда, душу заспокоїти. Сиджу під зірками та слухаю його розповідь про історичний факт перебування за Кінськими Водами косачок (амазонок). Бо хто ще може знати про них, як не він!

“Колись давно, Юрко, так, тисяч тричотири років тому, за річкою Конкою жили косачки. Жили ще тоді, коли хлопці ходили до дівчат, а не в інтернет.

Войовничі жінки, вправно володіли луком, мечем і чари знали. Займали усі приазовські степи. Войовничі-то войовничі, матриархат-то матриархатом, а рід якось продовжувати їм теж треба було.. Без парубка-то ніяк не можна. Хоч і тимчасово, а все-таки в господарстві потрібний.

Так ото для продовження роду

свого запрошували вони з-за Хортиці хлопців-скіфів до себе. Оце з цих країв де ми з тобою зараз. Танцювали косачки ламбаду з хлопцями цілий місяць. А потім знову залишалися самі, проганяли скіфів до наступного року. Одному скіфу так сподобалось у них танцювати ламбаду, так запала в серце одна молода косачка, що він вирішив повернутись.

Тільки Кінські Води переплив, а його і впіймали. Зібрали жіночу громаду. А що то за суд, коли усі судді – жінки? То вже безпредел і судилище. Винесли вирок за своїми законами: “Міг молодий скіф перед смертю загадати три бажання.” Бідний хлопець подумав і попросив найстаршу серед племені:

- Маю одне бажання.
- Говори. Ми його виконаємо.
- Хочу прийняти смерть від самої некрасивої косачки.

Обіцяно – треба виконувати. Стали шукати найгіршу. Молоді дівчата зразу не підпали під цю категорію. А старші почали говорити: “Я, звичайно, не красуня, але не гірша від усіх.” Так і не знайшлося у племені кому вирок виконувати...

Повернувся додому молодий скіф і більше не ходив за Конку. А потім ті **скіфи**

козаками стали. А тільки пам'ятали вони легенду про скіфа, що від карі косачок ледь врятувався і не пускали жінок на Січ. Козаку-то нічого не страшно. Ні турок, ні лях, ні москаль не страшні. От тільки як жінка крикне – то якось трішки душа козацька і лякається. То з того часу зосталось.”

Дід говорив, а я слухав. Бо де ж ще я дізнаюсь, як воно колись було і як буде?...

Туман із Дніпра ходив у плавнях, нічний птах кричав над Чорною Скелею. Десь за Конкою прокидалося Сонце, щоби почати новий день.

К.Паустовський. Уривок з оповідання “Дніпровські кручі” (мовою оригіналу)

“И вот однажды вечером, когда дед Мыкола зашел к драматургу поговорить про жизнь и всякие происшествия и они вдвоем сидели на темной террасе, как на грех медленно пролетел над Днепром огненный шар и упал, закатился в непроглядную тьму. Это был, должно быть, метеор.

Лучшего случая, чтобы изложить деду Мыколе основы астрономии, нельзя было и придумать. Драматург начал тотчас, сам увлекаясь своими познаниями, рассказывать деду про метеор. Мыкола терпеливо слушал и соглашался: «Оно, конечно, так! Это, конечно, правильно».

Когда драматург, наконец, остановился, чтобы перевести дух, дед Мыкола сказал вежливо, но твердо:

- Оно, конечно, так. И вам как будто виднее, чем мне. Но только скажу вам, что то упал никакой не метеор, а болид, а между ними есть некоторая разница. И ту разницу я вам сейчас объясню

так, чтобы было совершенно понятно.

Драматург взглянул на деда Мыколу с испугом и недоумением. По мере развития разговора драматург даже начал краснеть от смущения.

Дед Мыкола помолчал.

- Якой же то метеор, когда он летит не спеша? Так летит только болид. Я вам все это могу представить в полном соответствии с наукой, поскольку у меня в хате двенадцать годов подряд жил летом известный астроном профессор Делоне со своим телескопом. И я то самое небо знаю с той поры, как собственную клуню. Вот вам, может, неизвестно, как люди открыли планету Нептун, так я сейчас и об этом объясню по всей строгости знания. Кабы был тут телескоп хороший, то, может, я бы и нашел на небе тот Нептун, хоть он и представляется очам вроде самой что ни на есть малесенькой песчиночкой.

Драматург, по его собственным словам, совсем «прижух» от неожиданности, а дед Мыкола, раскуривая сигарку, начал рассказывать ему про всякую всячину - и о переменных звездах и о галактике... Окончив астрономический разговор, дед сказал на прощание:

- Так что прошу прощения, но только нет в этой астрономии никакой великой трудности. И если взяться за дело как полагается, так и самый наш престарелый и бестолковый колхозный дед Цвирка все зрозумеет и до всего докумекается.”

Р.С. Прадід Костянтина, Григорій Паустовський-Сагайдачний після зруйнування Запорізької Січі у 1775 році поселився у селі Городище (Київщина). Дядько Костянтина Георгійовича, Ілля Максимович (†1932), працював вчителем у селі і заснував школу у своєму родовому маєтку.

Зірка з дитинства

Там, де мій шлях пірнав за обрій, шив вечір жовтими і синіми пасмами ниток небосхил. Ніч підкрадалась зі сходу, вправно накидала темні тіні на відроги лісу і кургани понад шляхом. Місяць, як перевертень, ховався за деревами, зачепившись рогами за крони старих дубів. Долиною річки повз між очеретами туман. По березі, як вартові, де-не-де ще стояли чаплі в очікуванні на поживу. До батьківської хати, де чекала матуся, лишалось година шляху. Думками був вже біля мами. Та щось непокоїлось в душі. Той неспокій заставляв уповільнювати швидкість авто і рухатись, не порушуючи ритму навколишнього життя.

На небі засвітилась перша зоря. За нею друга і третя. Яка краса – зоряне небо... У жителів міст неба нема. Там зорі замінюють феєрверками. Молодята обіймаються під сяйвом рекламних вогнів. А тут зорі, небо, річка, туман, ліс... Тут час рухається зовсім по іншому. Думки народжуються раптово і складається враження, що вони повністю керовані небом, лісом, річкою, одним словом, усім тим, що навколо оточує.

Не давала спокою та перша зірка на небі. Вона наказувала звернути з шляху, безмовно промовляючи: “Поїхали, Юрко, поїхали”. “Куди ж ти мене гукаєш?” - крутилась в голові думка... Боже.., - так от куди. Попереду був поворот в старе село, де колись я ходив до школи. В семи кілометрах за відрогами Чорного лісу лежало воно понад ставом. Я послухав зорю і звернув з шляху.

Ґрунтова дорога спочатку копіювала поряд стару бруківку, а потім полозом пірнула вниз між ланів. Мимо лісу і ставу до села, котре вже ніч встигла накрити своїм темним покривалом. На пагорбі біля дикої груші зупинив авто. Переді мною за туманом в низині світилося віконцями хат рідне село.

Сільські вікна... То вікна з одного світу в інший. Коли вони відкриті, то ті світи поєднуються. Коли зачинені, то ті світи межують. За ними радість і смуток, достаток і виживання. В дитинстві часто доводилось прохолодної пори року по темряві бігати до односельців в якомусь питанні на прохання батьків. Підійдеш до віконця щоб постукати, заглянеш в нього... Он дядькова Іванова хата, за його вікнами завжди вечеряли, солили сало, щось тітка пекла чи готувала. У

діда Василя баби ткали ряднинки. У діда Антона діди грали в карти. У тітки Марії колисали дітей, їх було четверо з різницею в пару років між кожною. В тітки Надії віяли молоко, я навіть її хату без гулу сепаратора і уявити не можу. А он вікна вчительки моєї, вона завжди сиділа в окулярах над нашими зошитами. Далі хати і вікна. Всі вони були схожі і зовсім різні.

Тепер уже не зірка, а вікна манили мене до себе. Пірнув вниз, не їхав шляхом, плив туманом. Випірнув в селі. Ні, не в селі, а в дитинстві. Душа, розум і тіло існували в мені окремо. Переді мною була наша хата. Вона ховалася в садку. Крізь крони дерев пробивалося світло вікна моєї кімнати.

Що там? Невідома сила підштовхувала мене до віконця. Руки відкрили хвіртку, ноги крок за кроком наближали до вікна. З острахом я заглянув... За столом сидів світлоголовий хлопчик років десяти, зайнятий читанням книги. Він сидів за моїм столом. Дім був двічі вже перепроданий, але стіл залишився. Я б його пізнав серед тисячі учнівських столів того часу. На стіні у нього за спиною висіла мапа світу. Там був СРСР, НДР, Чехословакія і

Югославія... Невже і мапа моя? Сорочка прилипла до спини, потилиця спітніла. Мені стало холодно, потім тепло, потім знову холодно. Тривожно поглянув на настінний календар біля мапи – 2012 рік.

Відійшов від вікна. Погукав до двору на господарів.

- Господарі є?

- Є, - з господарської частини двору відгукнулась жінка, а за нею відгукнувся і прогавивший мене пес.

- Доброго вечора, чи вже навіть ночі.

- Доброго. А ви хто? Що вас привело в такий пізній час.

- Я Юрко Хоменко. Колись ріс в цьому дворі. Якась сила оце з шляху зігнала і привела до хати.

- Я чула, що Хоменки тут жили. Я Оксана.

З сусіднього двору доносився голос. Рідний і знайомий голос тітки Галини. Вона вкладала господарство спати, бажаючи їм різного. В основному, хто чого заслужив за день. Тітка його вкладала точно так, як три десятка років тому. Ніби нічого не змінилось, лише голос став глухіший.

- Тітко Галино! Тут старий господар будинку завітав, - гукнула Оксана.

Тітка з'явилась на межі біля паркану так ніби чатувала за ним, в одну мить.

- Ой, Юрку! Як ти виріс? Ти ж був зовсім маненький. Одні ребра і портфель.

- Та, тітонько, якось до центнера підріс. Чи то земля наша така родюча, а чи харчі в користь ідуть.

- Як мама? Де ж ти нині...

І за мить тітка стояла біля мене посеред двору. На її швидкі запитання я намагався також швидко відповідати. За хвилин десять вона побігла гукати сусідів, накрити в своєму дворі стіл.

- Оксано, а можна до хати зайти. Інколи сниться вона.

- Будь ласка, зараз тільки світло в коридорі ввімкну.

Піднявся по сходах. Знімаючи черевики я оперся рукою на одвірки.

- Що ви не заходите? – запитала господиня

- Я зараз.

Не міг розігнутись. Під моєю долонею на одвірках були зарубки. Зарубки мого зросту. Кожного першого вересня батько робив мітку на одвірках мого зросту. З іншого боку братові зарубки. Ось я в першому класі, ось в другому.... А там три братові зарубки, він тільки три класи в цім селі закінчував.

Світлиця мало відрізнялась від нашої. Чиста, стіни білені, килимки та картини. З кімнати до світлиці вийшов хлопчик.

- Доброго вечора – вивчаючи незнайомця, очима привітався він.

- Доброго. Я дядько Юрко.

- Я Юра. – коротко відповів хлопець і протягнув назустріч мені руку.

Ще не прийшов до тям від такого знайомства, як за спиною настінний годинник почав відбивати 8-му. Це був наш годинник, з маятником і гирями. Я рахував кожен удар. Я його впізнав би серед сотень подібних годинників, навіть стоячи спиною до нього, як от зараз. Він теж тут. Я все розумів, але очі шукали підтвердження, що я тут, а не на початку 1970-х років. Відривний календар на стіні заспокоїв мене – 2012 рік.

В моїй руці була його дитяча рука. Я тиснув в вітанні його руку немов через десятиліття свою. Це була моя дитяча рука, в мозолях і порізах. Так, це були порізи від тертя кабаків та буряків домашній птиці. Це були мозолі від сапи, котрою хлопча пололо грядки. Коли я заговорив, стало ще цікавіше. Я запитував і вгадував відразу його відповідь. Я був точно такий. І тими стежками до школи ходив, і ті ж грядки

полов, і рибу там же ловив, корів пас по тих же балках і сіно ворушив на тих же луках... Юрко говорив, а в мене зупинялось серце.

Селом інформація ходить зі швидкістю не набагато меншою, ніж всесвітньою мережею Інтернет. За якийсь час зібрались сусіди у тітки Галини під горіхом. Сидів між ними і мав відчуття, що нікуди не від'їзжав і був тут весь час. Говорили про вічні проблеми: дітей, врожай, господарство, реманент, ціни на ринку, дощ і цікаві події в селі. Між односельців було затишно і спокійно, сміх від душі, сльоза також.

Люди в селі добріші, ніж в місті. Їх роди десятиліттями, століттями живуть поряд. Вони радіють, лаються, ділять межу і плачуть, при всьому тому розуміючи, що нікуди їм не подітися з села. Коли в кого з них яка небезпека чи горе, один одному допомагають і та допомога щира. В місті за посмішкою і вихованістю нерідко ховається повна байдужість.

Далеко за північ проводжали мене. Стояв біля хвіртки, спостерігав, як біля колеса моєї автівки підняв лапу чистокровний дворняга, господарський пес Рекс. Майнула думка – “Рекс, давай

усі чотири колеса помічай. Я поїду до столиці і до Криму, в Донецьк та до Львова. І то буде територія нашого сільського кутка завдяки твоїм міткам. Нехай знають наших.”

Попрощався з односельцями. Пірнув за селом в туман і піднявся на пагорб. Зупинив автівку біля старої груші. Вийшов глянути ще раз на село. Перевертень місяць виглядав з-за хмари. В селі на нашому кутку односельці гасили одне за одним вікна, лягали спати. Останнім погасло вікно в нашій хаті. Село зникло, розчинившись в темряві. Стік балкою і туман. В небі над ставом зірвалася зірка і погасла поза водою над лісом. Десь там в темряві було дитинство.

* * *

На крилах вітряка пересіченський мірошник обертав Сонце. Вранці він його будив і підіймав над степом. Зорі ж падали у Дніпро. І Кодацький поріг ткав з них та сонячних променів веселки, під котрими лоцмани на плотах вирушали в свій шлях. Сонце на крилах вітряка перекочувалось до другого берега. День поступався ночі і зорі з веселок поверталися на небо, щоб вранці стати знову веселками.

Однієї ночі вода затопила поріг і сонце, як не старалось, так і не змогло зіткати веселки. Зорі з того часу зі світанком розсипаються по світу. **І блукає світом сивий пересіченський мірошник, щоб зібрати їх в полотно-веселки над Кодацьким порогом.**

* * *

Ніч в місті на Дніпрі... Відкрите вікно в ніч. Там місто. Трішки дрімає, якимось рухається, намагається гомоніти. Здається, що воно говорить саме з собою. Багатоголосся нашого міста, накритого ковдрою ночі – шерех прапорів на будівлях, які полоще вітер, шурхіт шин поодиноких автівок, стукіт хвиль Дніпра, що розбиваються об каміння набережної, гуркотіння двигунів літаків і гвинтокрилів, що літають на війну і з війни, клекотіння дизеля баржі, що мандрує повільно у Херсонські степи, поодинокі

крики нічного птаха, естафета металевих звуків на заводах, шелест листя акацій і лип, гуркіт вагонних коліс на залізничних мостах... І усі ці звуки – лише тло для крику сирен автомобілів швидкої допомоги, що летять від літовища до лікарень й шпиталю.

Ніч. Вона і не думала засинати. Вона не спить. Від неї не заховатись.

ВИРОСТИ У СВОБОДІ

Звернення Групи «Першого грудня»

Це звернення Групи – перше після відходу у вічність Блаженнішого Любомира Гузара. Він був становим хребтом Ініціативи «Перше грудня», її духовним орієнтиром, – як і світлої пам'яті Євген Сверстюк та Богдан Гаврилишин. Ці люди були джерелом надхнення для всього нашого народу, і ми просимо Бога воздати їм сторицею за їхню з честю виконану місію. Так, ми всі розуміємо: нам їх бракуватиме. Проте, поряд із тим, ми закликаємо всіх в українському суспільстві перейняти той Дух Свободи, який вони

залишили нам в спадок. Адже головне мотто нашої Групи – «піднесення гуманітарно-духовних цінностей над короткозорим економічним зиском та політичною доцільністю» – залишається актуальним і сьогодні.

Якось, реагуючи на людську нетерплячість щодо недосконалості їхніх пастирів, Блаженніший Любомир сказав: «Дайте людям вирости у свободі». Ці слова стосувалися поодиноких людей, хоч такою ж мірою їх можна прикласти і до людської спільноти: **«Дайте суспільству вирости у свободі».**

За стан справ у державі народ звично покладає вину на адресу її керівництва – і нижче ми ще поговоримо про відповідальність наших поводитирів. Проте в нас усе ще діє квазірадянське уявлення, що керівництво держави – це щось окреме, самодостатнє, ніяк не залежне від народу. Треба визнати, що й саме керівництво часом так думає. Важко нам дається розуміння, що правляча когорта – це лише квінтесенція того, що є в народі. Якщо в народі домінують рабські й патерналістські інстинкти –

ним керуватимуть диктатори. Якщо народ тямить свою гідність і готовий брати на себе відповідальність – ним керуватимуть зразкові демократи. Вибір варіанту для України насправді за нами.

Сьогодні ми, члени Ініціативної групи «Перше грудня», підтверджуємо те, що свого часу сказали в «Українській Хартії вільної людини»: «Відповідальність за своє життя, а отже, його успіх, добробут і щастя нікому не може бути переданою. Ми самі несемо відповідальність за себе».

Звичайно, від держави залежить багато – але все ж менше, ніж у нас прийнято вважати.

Не зневірюватись і берегти єдність

Ланцюжок суспільної деградації очевидний і розгортався на наших очах уже не раз: (1) ми, члени цього суспільства, втрачаємо віру в силу добра, а тому йдемо на компромісний торг зі злом; (2) помітивши, як хтось торгує правдою, ми втрачаємо довіру до людини; (3) не довіряючи людям, ми втрачаємо спроможність бути у солідарності з іншими і легко

входимо в конфлікти; (4) втративши єдність, ми не лише не можемо змінити суспільство, а й стаємо легкою здобиччю консолідованого ворога.

Сьогодні ми ще не дійшли до критичної межі, але на цей погибельний шлях, бачиться, уже знову стали. Бо щось надто зачаївся зовнішній ворог, очікуючи, як спрацює його підривна стратегія і українці вкотре погублять себе своїми ж руками. І навіть стримані європейські дипломати стурбовано остерігають нас. Узяти хоча б гранично відверте попередження Дональда Туска, голови Європейської Ради: «Сьогодні я чітко бачу, що зовнішньому ворогові вас не здолати. Ви занадто сильні. Але ви можете зазнати поразки від самих себе. Саме тому ви повинні зберегти єдність будь-якою ціною й уникати внутрішніх конфліктів, наче чуми».

Ні, це не перебільшення – ген, що відповідає за схильність до поділів і ворогування, справді є активною частиною нашого національного генома. Бо ж і Митрополит Шептицький свого часу волав до українців: «Чи не страждає організм нашого народу...

на якусь моральну гемофілію, яка спричинює те, що кожна найменша рана є неначе невиліковна?».

А якщо так, то питання – до нас: чи зуміємо ми заблокувати цей ген сьогодні, щоб не плакати вкотре над утраченими шансами згодом?

Ні, єдність не означає одностайности тоталітарного ладу. Ізраїль засвідчив, що можна залишатися демократією навіть в умовах постійної воєнної загрози. Можна і треба критикувати уряд чи опозицію, формулювати альтернативи, перемагати на виборах – і все ж уміти зупинитись, якщо змагальність партійних програм перетворюється у смертельну боротьбу на знищення суперника. Краще якійсь політичній силі програти вибори, аніж довести до програшу увесь народ.

Про це мають пам'ятати партійні ідеологи й політтехнологи, та й виборці мають бути обачними і не розпалювати свої пристрасті до граничної межі.

**Підтримка реформ - у цінностях,
за якими мали б жити**

Звинувачення керівництва держави в імітації, а то й у блокуванні реформ

стало улюбленим заняттям нашого люду. Що ж, імітації – це справді успішний прийом власть імущих. Та й блокувати реформи вони вміють майстерно. Але спитаймо себе щиро: чи справді пересічні люди хочуть реформ? Чи ж не бачимо ми, який шалений спротив чиниться їм у народі? Адже ледь не в кожній лікарні формується спротив медичній реформі, ледь не кожен університетський ректор опирається реформі в освіті, а легіони освітян, що вже не спроможні змінити свої професійні навички, грудьми захищають свої корупційні форпости. І так на кожному кроці натикаєшся на непробивну логіку: «Хай міняються вони, а я радше збережу те, що маю».

Можна, звичайно, відмахнутися – мовляв, так це ж корупціонери. Проте відмахнутися насправді не просто: корупційний консенсус охопив поголовну більшість суспільства, тому що для значної кількості людей більший чи менший компроміс із застарілою й порочною системою є єдиним засобом виживання чи достатку. Тому й переважають у

нас цінності виживання: у когось – лише пристосуванство та кумівство, у іншого – зловживання лазівками в законодавстві, а в щораз більшого числа людей – взагалі відверта й безконтрольна корупція та пряме злодійство.

Можна, звичайно, поморалізувати: «Що це в нас за народ такий?!».

Проте перехід від цінностей виживання до цінностей самореалізації відбудеться лише тоді, коли люди відчують реальність і доступність альтернативи. Журавель у небі має бути настільки досяжним, щоб синиця в руці втратила свою привабливість. Як тільки достатня кількість людей відчує, що інший шлях є для них навіть успішнішим, тоді реформи самі підуть швидше. І хай спробує тоді політичне керівництво імітувати чи блокувати їх!

Ясна річ, було б ідеально, якби мудрий правитель-реформатор сам створив такі суспільні умови, які полегшать людям зробити цей вибір.

Проте схоже, що наші правителі пристосувалися до олігархічного ладу і

не виявляють видимого бажання його змінити. Тому наш погляд мимоволі звертається у той бік, де перебуває наш середній клас – надія й основа усіх демократій.

У нинішній Україні є чимало ініціативних людей, які вже створили власні успішні проекти і зовсім не потребують патерналістської чи корупційної залежності, щоб вижити. Чого бракує – це взаємної солідарності. Вони вже є «критичною масою» глобальної трансформації, проте надто розпорошеною, щоб стати «законодавцями мод», щоб перетягнути на свій бік тих, хто вагається. Та й політичні функціонери впритул не бачать цієї суспільної сили, а тому не стають їй політичною опорою, надаючи перевагу щораз вигадливішим бігбордам, щоб зманіпулювати думкою виборця на користь партійних старожилів.

Ці поки що розпорошені сили – це прямі спадкоємці духовного скарбу Революції Гідності. Вони органічно засвоїли цінності, на яких можна вибудувати новий суспільний лад.

Бо вони, ніби римський імператор Костянтин, побачили на небі Майдану напис: «Цими цінностями переможете».

Про владу

А тепер, як ми й обіцяли, кілька слів про відповідальність влади.

Не треба й заглядати у зведення політичної погоди, щоб зробити висновок: передвиборча кампанія фактично вже почалася. Отой унікально благодатний політичний період, коли влада мала конституційну більшість для проведення кардинальних реформ, уже завершився. Тепер не буде місця для непопулярних рішень, бо вирішальне слово у цей час – за політтехнологами.

Коаліційна угода 2014 року, яку свого часу вітали як благословенний успіх, має всі шанси стати невдовзі політичним вироком для парламентських партій. Звичайно ж, здобуто багато перемог. Звичайно ж, не один народний депутат пишатиметься важливими здобутками. Проте в підсумку народ говоритиме про найважливіші речі, а до таких, зокрема, безсумнівно належить той болісний факт, що в країні досі не змінено виборче законодавство.

Аморальність цієї ситуації очевидна: наші законотворці позбавляють Україну шансів на зміну політичних еліт.

Ми говоримо про це як про доконаний факт, хоч ймовірність зміни в останню мить усе ж існує. Утім, надія слабенька: зберегти себе при владі знову стає важливішим, ніж дотриматись обіцянки та забезпечити належні політичні й соціальні ліфти.

Отже, партійне будівництво модерного зразка за нинішньої каденції Верховної Ради так і не запрацює, а перелік політичних партій у виборчих бюлетенях буде до болю знайомий.

Уряд демонструє позитивну динаміку розвитку, у деяких сферах здобув значні досягнення, проте застарілість функціонування державного апарату все ще гальмує наш поступ і створює «затори» у міжнародних контактах. Втішає те, що Уряд знизив свою участь у політичній боротьбі. Однак велику тривогу викликає той факт, що навіть в умовах війни багаті багатіють, а бідні – біднішають. Якщо це неминучий наслідок дії економічних

законів, то народів це треба чітко пояснити. А якщо це результат чиеїсь непрофесійности або злої волі, то громадяни мають право про це знати. Бо вони мають право на соціальну справедливість.

Робити вигляд, наче все гаразд, неприпустимо, а для влади і небезпечно, бо соціальна несправедливість не раз уже ставала причиною для бунту.

Система закритого доступу породжує небезпеки і на президентському фланзі, оскільки попри здобутий Майданом рівень свобод система управління не застрахована від автократичних спокус. «Синдром усталеної колії» діє дуже ефективно, а тому суспільство не раз було вражене, як для реалізації влади зручнішими та надійнішими ставали «добрі старі» методи управління. Запуск нової системи почнеться тільки тоді, коли станеться перехід до відкритого доступу, коли конкурси на вакантні посади будуть прозорі й позбавлені імітацій, коли в країні з'явиться нарешті незалежний Арбітр – відповідальна судова система, коли запрацюють нарешті соціальні ліфти і справедлива

змагальність тощо. Доти, доки все це пробуксовує, рівень імітацій з усією неминучістю буде високим, і це далі травмуватиме суспільство.

Безперечною заслугою Президента та його команди є прорив на дипломатичному рівні, зокрема знесення візових бар'єрів. Україна зробила свій цивілізаційний вибір: до Європи, проте Європа – це спільнота економік з відкритим доступом. Дипломатичних зусиль може не вистачити, щоб подолати непокєднуваність правових та економічних систем.

Як бачимо, навіть із цього переліку зрозуміло, що **точку неповернення ще не пройдено**. Часткових успіхів у рамках старої системи замало для того, щоб цілком спокійно очікувати виборів. Проте чи не найдошкульнішим є те, що ні в керівництві держави, ні у громадянському суспільстві не видно чітких стратегічних орієнтирів, а відтак і люди не знають, чого їм очікувати. Схоже, що ми всі непомітно зійшли з оптимістичних гір у затемнені долини, а тому вступила в дію закономірність, про яку ми писали ще

2015 року: «Найбільш виснажливим і грізним є блукання в тумані низин, де панує сумнів і недовіра до всього – орієнтирів, провідників і власних сил».

Настрої людські розділились по всіх можливих лініях спектру: надхненні патріотичні почуття сусідують із тупим зрадництвом на користь ворога, тверезе визнання очевидності успіхів нашої держави межує з однозначним «всьо пропало» і «всі вони такі». Цей стан загрозливіший для суспільства, аніж якісь економічні чи навіть воєнні негаразди. Він спроможний поламати навіть найкращі політтехнологічні розробки на майбутні вибори, відкинувши Україну туди, де вона аж ніяк не хотіла б опинитися.

Тому завершальні наші слова спрямовані до нашого духу. «Вирости у свободі» означає розуміти те, що здійснення кожної великої справи передбачає низку маленьких кроків, і всіх їх треба пройти. Це вимагає духовного змужніння, яке накладає табу на істеричні висновки та занепадницькі настрої. Той, хто зростає у свободі,

не лише вміє вигравати, а й вчиться програвати, прагнучи вдосконалити свої аргументи, а не встромити ніж у ненависного переможця. Він ніколи не почуватиметься «маленькою людиною», бо інакше й держава ніколи не вийде зі своїх пелюшок.

Народ, що зростає у свободі, набуває високої політичної культури і чітко бачить свою мету.

Борис КУТОВИЙ

* * *

Не пішов я сьогодні до церкви,
хоч не дуже вона і далеко,
Навпростець навіть зовсім близько,
через поле, а там садочком.

Але поле те - мінне поле,
а в садочку чатує снайпер,
Тому я не пішов до церкви,
хоч священник там править службу.

Помолився я просто неба,
запаливши воскову свічку,
Щоб побачив цей теплий вогник
білокрилий Різдвяний Ангел.

Щоб злетів він зверху до мене,
обійняв мене тихо крилами,
І щоб трапилось дивне диво,
про яке я буду мовчати.

Не скажу про це диво нікому,
бо ніхто мені не повірить,

Що у тому святому посланці
я впізнав свого побратима.

Він загинув минулого літа,
того страшного літа-пекла,
Він загинув - я залишився,
але знаю - тепер він Ангел.

Знаю точно, тепер він Ангел,
та провіщує Радісну Звістку,
Що народження Божого Сина
нас усіх врятує від смерті.

Що ми будемо вічно живі,
що простяться наші провини...
Що на Небі немає болю,
що живе там Вічна Надія.

Я йому посміхнусь губами,
бо очима ніяк не зможу,
Бо в очах моїх будуть сльози,
я не знаю звідки й навіщо.

І злетить той Ангел угору,
де горить Віфлеємська Зірка,
Де Святії живі у Бога... він злетить,
а я знов залишусь.

Я залишусь у цій заметілі,
бо ще рано мені на небо,
Бо життя моє ще потрібне
моїй Матінці Україні.

Ще жива моя Світла Матір,
моя матір - Свята Україна,
Хоч Їй в серце посіяли міни,
і за Нею полює снайпер.

І потрібні Їй мої руки,
вони вміють тримати зброю.
І потрібне Їй моє серце,
воно любить та ненавидить.

Не пішов я сьогодні до церкви,
хоч не дуже вона і далеко,
Навпростець навіть зовсім близько,
через поле, а там садочком...

Підготували:
священик Володимир Дерев'янка,
священик Павло Тепін,
Ігор Чечель, Григорій Бондаренко,
Володимир Філіпов

Фото Юрія Фоменка
та з інтернету

Дарунок

Священик Василь Пишний
Храм Покрови, с.Рубанівське,
Васильківський р-н, Дніпровська обл.,
т. +380675238992,
т. +380502341503
naviky@ukr.net www.naviky.dp.ua
а/с 1847, м. Дніпро, 49027, Україна

Надруковано в типографії “Літограф”

Дніпро
Рубанівське